

“Tot Zalige en Onuitwischbare Nagedachtenis” van Félicien Cauwel (1885-1943), “Veldwachter der Gemeente Nederboelare”

Deel 2: Is Félicien Cauwel lid van het verzet in Nederboelare?

Dirck SURDIACOURT

In de officiële documenten over Félicien wordt steeds uitgegaan van het feit dat hij om redenen van sabotage en verzetsdaden als gijzelaar is gefusilleerd. Het lijkt ons aanvaardbaar om even stil te staan bij de juistheid van een mogelijke verdenking. Over welke misdrijven heeft men het hier? En in welke mate kan Cauwel, direct of indirect, deelgenomen hebben aan sabotagedaden.

Tijdens de eerste oorlogsjaren zijn de verzetsdaden meestal beperkt tot kleine handelingen, pesterijen of individuele pogingen van ongeregeld verzet. Het is algemeen geweten dat nogal wat spoorwegmannen, politiemensen en postmannen zich als beroepsgroep hebben ingezet voor het plegen van sabotagedaden. Eind 1942 neemt het georganiseerde verzet toe waarop de Duitse bezetter sterk reageert met (vaak onnodige) slachtoffers als gevolg.

De meeste sabotageacties richten zich op het onklaar maken van de transportmogelijkheden van de bezetter. Vooral de spoorweglijnen, de communicatielijnen van de spoorweg en het spoorwegmaterieel worden gevisieerd. Daarnaast blaast men regelmatig bruggen en deuren van sluizen op.

Onder de titel “De terroristische Aktie” verschijnt op de voorpagina van *Het Laatste Nieuws* van 24 april 1943, iets meer dan een maand voor de aanhouding van Félicien Cauwel, dat er “van officiële zijde wordt meegedeeld dat er talrijke aanslagen zijn op het leven en eigendommen van leden van de Vlaamsche en Waalsche hernieuwingspartijen...” Het artikel verwijst kort en in vage bewoording naar de

schade om vervolgens met feiten en maatregelen af te sluiten. De Duitse veiligheidspolitie en geheime veldpolitie hebben van begin 1943 tot op heden (datum artikel: 24 april 1943) al 210 terroristen en 522 communistische functionarissen aangehouden. In totaal zijn er al 188 aanslagen gepleegd. De ‘schuldige’ daders worden “...voor zoover zij niet onmiddellijk in het bestek van represaillemaatregelen gefusilleerd werden, uitgeleverd aan de oorlogsrechtbanken...”⁽¹⁾.

Sabotagedaden in de streek

De sabotagedaden in het Geraardsbergse geven een goed beeld van het aantal offensieve acties en wijzen op in de richting van lokale verzetsgroepjes. Een vermoedelijke betrokkenheid van Waalse verzetslui die vanuit de ‘sector West-Wallonië’ opereren lijkt ons op dit ogenblik uitgesloten. Zottegem, Oudenaarde, Ninove en Aalst worden amper vermeld in de lijst. We stellen ook vast dat de meeste sabotagedaden op het grondgebied van Geraardsbergen maar een beperkt vernietigend resultaat hebben gehad, een enkele uitzondering niet te na gesproken, wat kan wijzen op een

zeker amateurisme. Het is echter niet uitgesloten dat er onder de Geraardsbergse mijnwerkers, sommigen dynamiet hebben gestolen in de koolmijn en deze dan later hebben gebruikt bij sabotagedaden of deze doorgegeven hebben aan leden van het verzet. Midden ‘42 begint de clandestiene strijd tegen de bezetter steeds meer op gang te komen, wat in 1943 resulteert in een golf van aanslagen. Om ons een idee te vormen wat dit voor Geraardsbergen betekent geven we een chronologische lijst:

26 januari 1943 – Geraardsbergen, de brug over de Dender wordt gedynamiteerd: “..(la) navigation (était) interrompue pendant 7 jours”. Op 03 maart 1943 – Geraardsbergen, “destruction du câble de dispatche du chemin de fer” en te Viane-Moerbeke, een sabotage van 10 wagons. Nog diezelfde maand op 19 maart 1943 worden te Viane 3 wagons gesaboteerd. 23 april 1943 – Schendelbeke, “le sabotage de la voie ferrée Ninove-Grammont provoque le déraillement⁽²⁾ d’un train de SS. La locomotive et un wagon sont entièrement détruits”. Op 24 april 1943 – Moerbeke, sabotage van 18 wagons. En

⁽¹⁾ *Het Laatste Nieuws*, 24 april 1943, p.1, k. 6.

⁽²⁾ Treinontsporingen zijn te realiseren met behulp van zogenaamde ‘dérailleurs’. Zij bestaan uit twee gietijzeren balkjes, die op gelijke hoogte bovenop de rails worden geplaatst en aan de rechterzijde omhoog lopen en wel zó, dat de wielen van een daarop rijdende trein uit de rails worden gelicht, waardoor de trein naar links kantelt en het gehele dubbelspoor blokkeert.

ten slotte op 15 mei 1943 - Geraardsbergen, "destruction de 200 kgs de goudron destinés à la réfection de la grande route" ⁽³⁾.

De zeven acties zijn uitsluitend gericht op het vernietigen van ravitaillingslijnen via de Dender en het spoor. De sabotagedaad van 15 mei is volgens de overzichtslijst de laatste op Geraardsbergs grondgebied.

Het is opvallend dat na de aanhouding van Cauwel geen enkele sabotagedaad meer verricht wordt. Een toevalligheid? Mogelijk! Dit kan wellicht door later onderzoek uitgelegd worden want in die periode zijn nog andere weerstanders opgepakt voor zogezegde sabotagedaden en spionage.

Dit brengt ons terug bij Félicien Cauwel. Kan het zijn dat hij van verzet is verdacht? Indien dit zo is, is de vraag of Cauwel individueel geopereerd heeft dan wel dat hij deel heeft uitgemaakt van een plaatselijke groep. Volgens Van Trimont wijst niets erop dat Cauwel lid is geweest van een gestructureerde verzetsgroep en vermoedelijk opereert hij op eigen houtje. Toch is er een getuige die de piste van sabotage bevestigt. Zonder over de nodige bronnen te beschikken is het moeilijk hierop een antwoord te formuleren. Trouwens, meer dan eens is om veiligheidsredenen een verzetsman zelfs niet op de hoogte bij welke organisatie hij behoort, of wie nog deel uitmaakt van de groep.

In het 'Inlichtingen formulier' van het Ministerie van Wederopbouw,

Directie Opzoekingen, Documentatie en Overlijdens vinden we onder 'motief van aanhouding': "...was in het bezit van 2 geweren, 2 revolvers, 1 trommelrevolver ⁽⁴⁾ en een hoeveelheid munitie. Hij wordt ervan verdacht wapens geleverd te hebben aan de terroristen" ⁽⁵⁾. Een maand eerder, wijst een verordening van 28 april 1943 er de bevolking nogmaals op dat de doodstraf staat op het plegen van sabotagedaden, het verbergen van ontvluchte gevangenen, maar ook op nalatigheid bij het bewaken van nijverheidsinstellingen en het bezitten van wapens en springstoffen. Wapenbezit is al sinds het begin van de oorlog niet toegelaten. In *Het Volk* van dinsdag 28 mei 1940 maakt de veldcommandant in Gent al het volgende bekend "Eenieder die wapens in zijn bezit heeft wordt verplicht deze onmiddellijk in te leveren bij de Veldcommandatuur, zooniet verschijnt de plichtige voor den Duitschen krijgsraad."

Volgens dit document en in tegenstelling met het verhaal over sabotage of een nachtelijke sluikslachting gaat het om "illegaal wapenbezit". Is dit wat men verklikt heeft? Illegaal wapenbezit?

Zoals Peter Van de Parre ook aangeeft, is dit de enige maal dat in een officieel document een (eventuele) relatie met het verzet wordt genoemd. Uit een ander document dat zich in het Rijksarchief te Ronse bevindt halen we dat op 30 mei 1943 Félicien Cauwel door de Duitse overheid wordt aangehouden op beschuldiging van medewerking of hulpverlening aan sabotagedaden

door het geven of verkopen van een revolver aan een zekere Lorrez. Deze passieve ondersteuning van het verzet, voor zover juist, beperkt zich dus wellicht tot het 'verkopen' aan of 'bijhouden' van wapens voor lokale verzetstrijders. Is om die reden Félicien Cauwel opgenomen in "Het Gouden Boek van de Weerstand"? Een onweerlegbaar bewijs? Niet noodzakelijk.

Genadeverzoek

Ondanks een niet mis te verstaan artikel in *Volk en Staat*, met de lijst van 29 gefusilleerden ⁽⁶⁾, wordt er op 4 december 1943 nog een genadeverzoek ingediend door het Belgisch Ministerie van Justitie. Het lijkt ons vreemd dat men hiervan niet op de hoogte is. Toch wordt op 6 december een tweede genadeverzoek ingediend op vraag van de Duitse adjudant (?) van het Kasteel van Laken. Dit verzoek mag geïnterpreteerd worden als een verzoek dat uitgaat van Koning Leopold III. De 8ste december worden beide verzoeken ter studie voorgelegd ⁽⁷⁾.

Wie heeft bovenstaande instanties ingeschakeld? Hoe komt het dat het genadeverzoek zo laat wordt ingediend? Aan wie of welke instantie worden beide genadeverzoeken voorgelegd? Volgens Marie-Louise Menschaert heeft haar nonkel Théodore, de broer van Félicien, die in de weverij van Gustaaf Flamant werkt, met de medewerking van Flamant en diens relaties via een omweg geprobeerd contact op te nemen met Félicien. Misschien is het verzoek om genade via dezelfde weg gegaan.

⁽³⁾ *Extraits de la Chronologie des Actions de l'Armée Belge des Partisans, août 1940 – janvier 1944.*
<http://users.skynet.be/roger.romain/resistance.html>, 2006.

⁽⁴⁾ Een pistool of revolver is een handvuurwapen dat dient om zich te verweren (als zelfverdediging) (vandaar ook verweerwapens genoemd). Het verschil tussen beide handwapens is als volgt: een revolver heeft een trommel (een wentelend patroonmagazijn), een pistool een verwijderbare patroonlader in de greep van het wapen.

⁽⁵⁾ Voor de bezetter zijn alle verzetsmensen 'terroristen'.

⁽⁶⁾ *Volk en Staat* van 1 december 1943. *Vlaamsch Nationaal Dagblad* van het collaborerende *Vlaams Nationaal Verbond* (VNV)

⁽⁷⁾ Militair-geschiedkundige Kring van Geraardsbergen, *De Bevinging*, februari 2003, nr. 4, p. 17.

Zonder vaarwel te kunnen zeggen, overleden te Breendonck, den 30 November 1943

Pas op 29 januari 1944 krijgt men te Nederboelare het ontstellende nieuws van de Oberfeldkommandantur uit Brussel dat Félicien Cauwel op 30 november 1943 overleden is... "auf Grund von Sühnemassnahmen".

Van de Parre neemt in zijn artikel de tekst over van een inlichtingen-fiche van 'Politieke Gevangene', ingevuld op 2 maart 1967, waarop onder punt 7, Reden der aanhouding staat: "feitelijk onbekend - Aangeklaagd door een plaatselijke agent van de Gestapo", wat eens te meer nog geen sluitend bewijs levert, maar het verhaal van verklikking kan ondersteunen. Maar bij zijn executie staat hij als 'gijzelaar' op de lijst, dus zonder aanwijsbare reden of proces, is hij aangeduid om gefusilleerd te worden als vergeldingsmaatregel voor onopgeloste sabotagedaden...

De nieuwe veldwachter

In gevolge het schrijven van de Duitse Overheid dat "den veldwachter Cauwel Félicien, als vergeldingsmaatregelen, voor den kop is geschoten ..." stelt het College op 6 februari 1944 voor om de plaats van veldwachter open te stellen ⁽⁶⁾. Na de bevestiging van het overlijden van Félicien Cauwel wordt begin mei 1944 **Alfons Spitaels** ⁽⁷⁾, gedemobiliseerde grenswachter, tijdelijk aangesteld in de functie van bode-veldwachter. Deze tijdelijke aanstelling houdt

op bij het in dienst treden van een benoemde veldwachter. **Marcel Neyrinckx**, rijkswachter; **Alfons Van den Bossche**, schoenmaker, woonachtig te Nederboelare en **Marcel Van den Holen**, mechaniker, eveneens woonachtig te Nederboelare stellen zich kandidaat.

Alfons Spitaels wordt echter per 1 januari 1945 opnieuw onder de wapens geroepen. De gemeenteraad besluit dan in de vervanging van Spitaels te voorzien voor de periode dat hij onder de wapens is. Spitaels wordt als tijdelijk politieagent voorlopig vervangen ⁽¹⁰⁾ door **Willy De Beck** ⁽¹¹⁾ uit Zarlardinghe.

Op 11 januari bieden vier mensen zich aan op het examen voor de tijdelijke functie van veldwachter: **Victor De Roy**, bediende, **Alex De Geyter**, mechaniker, **Roger Bourlau**, werkman en **Marcel Vandebossche**, landbouwer. De Roy haalt niet enkel de meeste punten maar geniet duidelijk de voorkeur van de gemeenteraad waarin ook Théodore Cauwel, de broer van Félicien zetelt. Victor De Roy ⁽¹²⁾ wordt als plaatsvervanger van Alfons Spitaels aangesteld als tijdelijk politieagent en dit per 1 januari 1945 ⁽¹³⁾. Hij blijft in functie tot 1949. Dan wordt een nieuw examen uitgeschreven. De Roy krijgt het vertrouwen van de gemeenschap en blijft in dienst tot in de jaren zeventig.

De naam is van de straat.

In de zitting van het schepencollege van 7 juni 1945, stelt de gemeentesecretaris **O. De Boe**, tevens gezwo-

ren landmeter, voor om de Veldmuisstraat om te dopen in 'Félicien Cauwelstraat'. Als reden wordt opgegeven: "... aan het nageslacht te toonen het groote offer door onzen dapperen veldwachter gebracht". Het college beslist "dat voortaan en eeuwig de Veldmuisstraat den naam zal dragen van Félicien Cauwelstraat".

In september 1945 verschijnt in *Geeraard* de aankondiging voor een "huldetooging ter ere zijner Martelaren" op kermiszondag 23 september en de officiële inhuldiging van de Félicien Cauwelstraat.

Marguérite Olivier, weduwe Cauwel, stuurt op 25 september een brief naar de burgemeester waarin zij hem bedankt voor de hulde die Nederboelare gebracht heeft aan haar man.

Ironisch genoeg stellen we vandaag vast dat door onwetendheid of louter toevallig '*Wapens Pletinckx*' zijn publiciteit op en onder het straatnaambord heeft geplaatst.

Nederboelare huldigt zijn Martelaren, slachtoffers van de Nazi's: Albert Geerts en Séverin Imbo.

Na de inhuldiging van de nieuwe straat wordt een optocht georganiseerd langs de Astridlaan, naar de Reepstraat en via de Gentsestraat naar het Gedenkteken. Op het herdenkingsmonument staan de namen van 2 andere inwoners gebeiteld: **Séverin Imbo** en **Albert Geerts**. Beiden hebben hun leven gelaten in het concentratiekampcomplex *Dora-Mittelbau* in Nordhausen ⁽¹⁴⁾.

⁽⁶⁾ SAGer, *Nederboelare, Besluiten van het Schepencollege 30/8/1943 - 27/11/1957*, Zitting van 6 februari 1944.

⁽⁷⁾ SAGer, *Nederboelare, Besluiten van het Schepencollege*, opgenomen in het boek der besluiten van de gemeenteraad van 13-6-1940 - 29-11-1949, p. 42. Spitaels is geboren te Goferdinge op 29 september 1916.

⁽¹⁰⁾ SAGer, *Nederboelare, Verslagen van de Gemeenteraad, 13-6-1940 - 29-11-1949*, p. 61

⁽¹¹⁾ Willy De Beck is geboren op 25 oktober 1924.

⁽¹²⁾ Victor De Roy is te Nederboelare geboren op 1 september 1923.

⁽¹³⁾ SAGer, *Nederboelare, Boek der verslagen van de Gemeenteraad*, Zitting van 12 januari 1945.

⁽¹⁴⁾ <http://users.pandora.be/amarcord/selys/vbom01.html> . *V-Bommen terreur boven Antwerpen, 7.10.1944-30.03.1945*, B. D' HAINAUT, CH. SOMERHAUSEN, *Dora 1943 - 1945*, Berchem, EPO, 1992.

Op 27 augustus en 2 september 1943 worden de eerste gevangenen gedeporteerd vanuit KZ Buchenwald naar de ondergrondse productiehallen van KZ Dora-Mittelbau, (Mi Bau fabrieken, Mitteldeutsche Baugemeinschaft) een bijkamp

“GEACHTE FAMILIE, Z.E. HEEREN, Officieren, dames en HEEREN,

*De Gemeenteraad heeft mij opdracht gegeven eenige
[woorden] van dank te zeggen over wijlen FE[li]CIEN CAUWEL ,alhier
geboren op 31 Augustus 1885 en tot veldwachter benoemd op 17 Augustus
1914.*

*BEMIND en GEWAARDEERD door eenieder, gevreesd door
de midadigers, stond hij dag en nacht ten dienste zijner Oversten
en der inwoners om de orde te handhaven en te waken op erf en
goed zijner medeburgers.*

*Volgens getuigenis zijner OVERHEID vervulde hij zijn
ambt als een voorbeeldigen dienaar, daarin de overlevering zijne voorvaderen
getrouw, welke sedert 1830 achtereenvolgend het ambt
van Veldwachter dezer gemeente vervuld hebben.*

*Hij was een toonbeeld van toewijding, NEDERIG, EDELMO[E]DIG,
DIENSTVAARDIG, VRIENDELIJK en bovenal EERLIJK, daardoor hadt
hij
de achting en genegenheid van verworven van deze die hem kenden.*

*Dezen BRAVEN-VERDIENSTELIJKEN man had zijn
VADERLAND
zijn zeer lief en ten gevolge daarvan werd hij op 30 Mei 1943 door de
GESTAPO aan de liefde zijner echtgenote en familie ontrukd en
naar het FOLTERKAMP van Breendonk weggevoerd om aldaar, na ontbe-
ring en marteling, op 30 November 1943 doodgeschoten te worden als
slachtoffer zijner Vaderlandsliefde.*

*Te einde onze oprechte dankbaarheid en diepe genegen-
heid te betoonen, alsook om aan 't nageslacht eeuwig
te herinneren het groot offer oor FELCIEN CAUWEL aan het VADER-
LAND gebracht heeft het Schepen College daarin gesteund door
den Gemeenteraad, met Algemeene stemmen, in zijne zitting van 7
Juni 1954 besloten dat voortaan en eeuwig deze straat den
naam zal dragen van “FÉLICIEN CAUWEL STRAAT.”*

*Toespraak gehouden door [onbekend] bij de inhuldiging van de Félicien
Cauwelstraat, 23 september 1945*

*Cauwel Félicien, gefusilleerde
Geerts Albert en Imbo Severin(us),
slachtoffers van de duitse
concentratiekampen
De Caluwé Arthur,
De Schuyteneer Ces., Hutse Alfred en
Spitaels J.-B., teruggekeerden uit de
nazi-hel...¹⁵*

R.I.P.: Requiescat In Pacem (¹⁶)

Hiermee sluiten we deze bijdrage over Félicien Cauwel voorlopig af. Is hij in het verzet geweest? Heeft men hem verklikt? Is hij naïef geweest of heeft iemand hem gewoon een vuile loer gedraaid met alle gevolgen van dien? Wat we vandaag weten en voorlopig als ‘officiële versie’ kunnen aanhouden is wat er verschenen is in het ‘In memoriam’ Félicien Cauwel in de *Vaandrig*: “Het staat nu reeds vast dat hij gevallen is als slachtoffer van zijn plicht als veldwachter. 14 dagen vóór zijne aanhouding, kwam hij in botsing met nachtelijke landstroopers, die naar hem vuurden, waarop hij ook twee schoten loste. Het ongeluk wilde dat in dit midden een agent der Gestapo was binnengedrongen. Wraak en judaspenningen hebben hier samengewerkt om hem voor altijd uit den weg te ruimen.” De schrijver van dit *In Memoriam* en de hele goegemeente moet op de hoogte zijn van wie en wat hier bedoeld wordt maar noemt geen namen.

van Buchenwald, voor de productie van de supersonische V2-bommen. Dora-Mittelbau wordt beschouwd als het prototype van de kampen die uitsluitend ten dienste staan van de Duitse oorlogsindustrie en de SS-leiding. De gevangenen zijn voor het overgrote deel politieke gevangenen, herkenbaar aan een omgekeerde rode driehoek en een letter erop genaaid, die hun land van herkomst aangeeft. Onder hen bevinden zich enkele duizenden Belgen. Ondervoeding, ziektes, epidemieën en erbarmelijke levensomstandigheden in de barakken, maken van Dora-Mittelbau een gevreesd concentratiekamp. Van de ± 60.000 gevangenen die tussen 27 augustus 1943 en het begin van april 1945 worden ingezet sterven er meer dan 20.000 aan ontberingen. Vooral het dodental bij de Belgische politieke gevangenen ligt hoog. Van de ongeveer 2.184 Belgen (officieel geregistreerd cijfer, het geschatte aantal ligt rond de 2.500) die in Dora-Mittelbau werkzaam zijn geweest, sterven er 1.241, of ruim 57%!

Op 3 april 1945 wordt de productie van de V-bommen definitief gestaakt. De SS beslist het kamp en de werkplaatsen te ontruimen en de gevangenen te evacueren. Die evacuatie vindt plaats op 4 en 5 april 1945.

(¹⁵) RAR, MGA Nederboelare, nr. 667.

(¹⁶) Rust in Vrede.

"Ik aanzie het als mijn plicht Ued. hartelijk te bedanken voor de officiële hulde en groote eer aan mijn duurbaeren echtgenoot bewezen tijdens de plechtigheden van Zondag 1.1.

Al deze blijken van genegenheid, na al wat Ued. reeds met zoveel bereidwilligheid voor mij gedaan hebt, hebben mij ook diep ontroerd. Het was mij onmogelijk tegenvoerdig te zijn, daar ik te veel geschokt was in mijn gemoed. Van vrienden en kennissen heb ik vernomen dat Ued. geen moeite en onkosten gespaard hebt om deze hulde al den luister bij te zetten overeenstemmend met de genegenheid door het volk betoond. Dit is voor mij een groote troost en zal mij steunen om verder de wreede ramp die over mijn gezin is neergekomen met meer moed te dragen.

Ik heb de vaste hoop dat Ued. mij verder zult helpen de eer van mijn ongelukkigen echtgenoot hoog te houden en desnoods te verdedigen.

Ik bid Ued. mijnen welgemeenden dank over te maken aan de heeren schepenen en gemeenteraadsleden.

Aanvaard, Geachte Heer Burgemeester, de verzekering mijner meeste hoogachting.

Marguerite Olivier."

Brief van Margueritte Olivier aan de burgemeester van Nederboelare, 25 september 1945..

Zicht op het straatnaambord van de Felicien Cauwelstraat, op de hoek met de Astridlaan.

Tussen hamer en aambeeld: een moeilijke positie voor oorlogsburgemeester De Fraine

Wat is of kan de rol geweest zijn van **Pieter de Fraine**, VNV-lid ⁽¹⁷⁾ en oorlogsburgemeester ⁽¹⁸⁾ van Nederboelare in deze zaak? Heeft hij actie ondernomen om Félicien Cauwel vrij te krijgen?

In het dossier van Cauwel, in het Rijksarchief te Ronse, zit een afschrift van een brief van 31 mei 1943, dus de dag na Cauwels aanhouding, van burgemeester De Fraine gericht aan de inlichtingsdienst van het Sipo: Kriminalrat Straub, Sicherheitsdienst, Avenue de Namur 510 te Brussel.

De tekst is beleefd en voorzichtig opgesteld. Hij laat uitschijnen dat het verhoor wellicht een formaliteit is. Zeker geen fout van de overheid! Volgens hem houdt zijn veldwachter zich niet op met verdachte individuen of maakt hij zich niet schuldig aan strafbare feiten en enige betrokkenheid bij sabotage is totaal uitgesloten.

Elisabeth De Fraine, dochter van Pieter heeft zo haar bedenkingen. Bij de aanhouding van Cauwel heeft men niet enkel een arsenaal aan wapens en munitie gevonden maar ook een lijst van personen (collaborateurs) die moeten omgebracht worden. De lijst bevat ook de naam van De Fraine. Cauwel zou haar vader meermaals gevraagd hebben om hem te vergezellen bij zijn nachtelijke ronde om de Boerenwacht te controleren. Haar

⁽¹⁷⁾ VAN TRIMPONT, Marc, *Losse terugblikken...* VNV staat voor Vlaams Nationaal Verbond, opgericht in 1933.

⁽¹⁸⁾ <http://users.pandora.be/frankie.schram/tijd/feit/tekst/19/4/1/04-04.html>. De bezetter zet de gemeenteraden op non-actief, verwijdt 'lastige' vooroorlogse collegeleden en heeft een vetorecht bij elke nieuwe benoeming. Het VNV verstrekt adviezen over de afzettingen en de aanstellingen. Op die manier verzekert de bezetter zich van een meewerkend en Duitsvriendelijk bestuur. De positie van het VNV als bevoorrechte partner van Duitsland, trekt nieuwe leden aan. In 1941 bevindt het VNV zich op een hoogtepunt. In het nummer 2 van *De Klopper*, *Officieel orgaan van den weerstand* verschijnt in december 1945 een beperkte ledenlijst (100-tal leden) van het VNV, afdeling Geraardsbergen van 1942. De leden die op de oorspronkelijke lijst staan met de aanduiding 'ontslag' zijn niet opgenomen. Deze lijst vermeldt 3 leden in Nederboelare, 7 in Onkerzele, 1 in Zarlardinghe en 89 in Geraardsbergen. Zoals later blijkt is deze lijst niet helemaal juist en wellicht onvolledig. In 1943 behoort ca. 55% van de burgemeesters in Vlaanderen tot het VNV, maar vanaf een bepaald moment verliest het VNV aan invloed ten voordele van de Nazi-Duitslandgezinde DeVlag die meerdere burgemeestersambten in de wacht weet te slepen ten nadele van het meer gematigde VNV.

Herdenkingsmonument Nederboelare,
hoek Gentsestraat-Zonnehloemstraat

moeder heeft dit altijd verdacht gevonden zodat haar vader nooit op dit voorstel is ingegaan ⁽¹⁹⁾.

In een andere brief van 4 juni 1943, gericht aan Dokter Em. Boxstael te Gent, wordt verwezen naar bovenstaand verzoekschrift dat tot dan toe onbeantwoord is gebleven. Volgens deze brief heeft ook de Feldgendarmerie van Geraardsbergen, waarmee Cauwel blijkbaar een goede verstandhouding heeft, een "zeer voordeelig rapport" ingestuurd. De onbekende briefschrijver verzoekt Boxstael "zoo spoedig mogelijk eenige voetstappen in te richten tot het bevorderen dezer zaak" die, nog volgens de schrijver, op een misverstand moet berusten. Elisabeth De Fraine vertelt ons dat haar vader zeer goed bevriend is geweest met Dokter Boxstael. Wellicht is de briefschrijver dus haar vader. Verder weet ze te vertellen dat haar vader enkele malen naar Aalst is gereden om bij de Kommandantur te pleiten om Cauwel vrij te laten. Naar het schijnt hebben ze hem daar, omdat hij zo begaan is met het lot

"Meine Herren,

Am gestrigen Tage, 30 Mai wurde der Feldwächter von Nederboulare, CAUWEL Félicien, durch die Feldgendarmerie von Geeraardsbergen verhaftet und nach Gent hingebacht, vielleicht um von Ihrer Dienststelle ins Verhör genommen zu werden.

Da der Feldwächter, welche schon 30 Jahre Dienst hat, ein ordentlicher Schutzmann ist; da auf sein Betragen nur Gutes zu melden ist; da er mit keinen verdachten Leuten Beziehungen hat; da er sich dem Trunk nicht ergibt und meiner Meinung nach unfähig ist eine strafbare Tat oder Sabotage zu tun, kann ich nicht vermuten warum er weggeholt worden ist.

Da er auf der Gemeinde nur rein Polizeibedienter gibt und keinen Stellvertreter angeteuet sei, und der Feldwächter auch mit der Bewachung und der Kontrolle über die Kohlsastwächter beauftragt ist, möchte ich gern vernehmen, natürlich wenn möglich, ob er nächstens hier zurückkehren wird, da ich verpflichtet bin einen Stellvertreter anzustellen, wenn er länger als 4 à 5 Tage weggeblieben wird.

Wäre es nicht möglich den Feldwächter sogleich in Verhör zu nehmen, oder wenn er von einen bekannten Person bezichtigt worden ist, die beiden gegenüberzustellen, da es doch möglich ist dass er mit Unrecht beschuldigt worden ist.

Ich danke Ihnen im voraus und grüsse Sie mit hochachtungsvoller Ergebenheit

zez. P. DE FRAINE
Bûrgemeister"

Brief van burgemeester De Fraine aan het SiPo te Brussel in verband met de aanhouding van Félicien Cauwel, 30 mei 1943.

van zijn veldwachter, gevraagd of hij ook deel uit maakt van het verzet. Hierna heeft De Fraine, voorzichtigheidshalve, de zaak vermoedelijk laten rusten en afgewacht.

Op 3 januari 1944 stuurt de burgemeester een zakelijk en nuchter briefje naar de Arrondissementsschommisaris te Aalst. Hij verwijst naar zijn brief van 2 juni 1943 en merkt op dat zij (de gemeentelijke overheid), noch de familie niet weten waarom Cauwel

opgepakt is of waar hij gevangen zit. Wel heeft men in de dagbladen van 30 november 1943 vernomen dat de "...Militaire Bevelhebber (Alexander von Falkenhausen) de executie, door den kogel, van Cauwel Félicien bevolen hadt." Dit schrijven heeft eigenlijk te maken met het al dan niet kunnen treffen van schikkingen voor de betaling "zijner wedde, alsook tot het overgaan van het aanstellen van een plaatsvervanger of een vast genoemde veldwachter."

⁽¹⁹⁾ Interview met Elisabeth De Fraine, augustus 2006.

Op 25 januari 1944 volgt dan een mededeling van de *Oberfeldkommandantur* 672 (Ref. 2; Az. Sab XIV/2), gericht aan de burgemeester: "DER belgische Staatsangehörige Félicien Cauwel (...) ist auf Grund von Sühnemassnahmen am 30.11.1943 in Breendonk erschossen worden. Der Tod wurde auf dem Richtplatz durch einen Sanitätsoffizier festgestellt. Der Ort der Beerdigung kann nicht mitgeteilt werden."

Heeft het gemeentebestuur van Nederboelare voldoende stappen ondernomen om Cauwel vrij te krijgen? Van Trimpont verwijst naar de moeilijke situatie onder de bezetting. Anderzijds blijkt uit de enkele documenten dat De Fraine een aantal administratieve stappen heeft ondernomen. Maar is het dossier wel volledig? Op het einde van de oorlog zijn immers heel wat stukken vernietigd.

Hoewel het VNV officieel en actief in de politieke collaboratie heeft gestaan en in beperkte mate ook in de militaire via de werving voor het Vlaams Legioen en latere opvolgers, nemen we aan dat De Fraine zelf geen radicale houding heeft aangenomen en er zelfs alles aan gedaan heeft om Cauwel vrij te krijgen.

Van Trimpont wijst er verder op dat we niet uit het oog mogen verliezen dat, algemeen gesproken, de burgemeesters tijdens de oorlog vaak tussen twee vuren gestaan hebben, wat de zaken bemoeilijkt. Dit geldt volgens hem evenzeer voor oorlogsburgemeesters die tot een niet-collaborerende partij behoren, zoals vader De Croo die burgemeester van Michelbeke

is gebleven gedurende de oorlogsjaren.

De precaire situatie is niet zomaar in te schatten ⁽²⁰⁾. Een verder onderzoek kan misschien meer klaarheid brengen over het VNV in Geraardsbergen en zijn positie tegenover de lokale Duitse Overheid.

De rol van Ch. Louis Lorrez in de ganse zaak is met dit artikel nog helemaal niet duidelijk gesteld. Is Lorrez een 'omgedraaide' verzetsman? We weten het niet. Kort na de bevrijding en als gevolg van de straatrepressie gaat Lorrez zich verstoppen in een grafkelder op het kerkhof van Geraardsbergen, waar men hem al na enkele dagen vindt en voorleidt. Hij wordt overgebracht naar de Nieuwe Wandeling in Gent waar hij uiteindelijk veroordeeld wordt tot de doodstraf ⁽²¹⁾ en voor het vuurpeloton komt ⁽²²⁾. Door de aanhoudende verwijzingen naar Lorrez mogen we hem zeker niet als een randfiguur beschouwen in deze zaak.

Zonder zijn strafdossier kan dus niet ondubbelzinnig bepaald worden wat Lorrez ten laste is gelegd en wat eventueel zijn rol is geweest in de zaak 'Félicien Cauwel'.

Er blijven tal van open vragen en voorlopig steunt geen enkele versie in dit onderzoek op onweerlegbare feiten of bewijzen. Hiervoor moeten we inzage krijgen in de respectievelijke dossiers. De toegang hiertoe wordt geregeld door de archiefwet van 24 juni 1955 waarbij de wetgever de toegankelijkheid van het

gerechtelijke archief beperkt en per definitie pas open stelt na 100 jaar. Als gevolg van het KB van 28 december 1950 is er een uitzondering mogelijk want de procureurs-generaal en de auditeur-generaal hebben de bevoegdheid om toch inzage te geven in strafdossiers jonger dan 100 jaar ⁽²³⁾.

Onze betrachting is dus om op termijn inzage te krijgen in de dossiers van Cauwel, De Fraine en Lorrez, in de hoop, vanuit historisch standpunt duidelijkheid te kunnen scheppen.

Oproep

We zijn er ons van bewust dat een dergelijk onderwerp delicaat is om te behandelen. Heel wat mensen zijn daarom terughoudend ten opzichte van het onderwerp en wensen hierover niet te praten. Toch hopen we op spontane reacties van Geraardsbergenaars die het nog meegemaakt hebben. Wie wil reageren op dit artikel, of bepaalde informatie heeft die hij of zij ter beschikking wil stellen in verband met de onderzoeksperiode 1940-'45 in Geraardsbergen kan steeds contact opnemen. Contactgegevens staan op pagina 2 van ons tijdschrift.

⁽²⁰⁾ M. VAN TRIMPONT, Toelichtingen op dit artikel.

⁽²¹⁾ Vanaf september 1944 worden duizenden dossiers geopend. Al dan niet vermeende 'collaborateurs' worden massaal aangebracht en gevangen gezet. Het vervolg op deze aanzet tot onderzoek staat of valt dus met de toelating om de gerechtelijke archieven in verband met de repressie na de Tweede Wereldoorlog te mogen raadplegen.

⁽²²⁾ M. VAN TRIMPONT, *Op.cit.* p. 40.

⁽²³⁾ D. LUYTEN, S. HORVAT, J.-Y. MINE, B. DE WEVER, M. VERWIJGHEN en anderen, *Repressie en gerechtelijke archieven: problemen en perspectieven*, een dossier opgesteld in het kader van een studiedag georganiseerd door het SOMA over het gebruik van gerechtelijke archieven, 2002.